

**KO'P HUYAYRALILARNING KELIB CHIQISHI
TO'G'RISIDAGI ASOSIY NAZARIYALAR**

*Andijon Davlat Pedagogika instituti
Biologiya yo'nalishi 101 - guruh talabalari
Mehrinoz Urinboyeva Rasuljon qizi va
Toshboyeva Gulsanam Ergashbek qizi
urinboyevamehrinoz@gmail.com*

ANNOTATSIYA

Barcha ko'p hujayralilar kelib chiqishi yagona hujayralardan boshlanadi. Gastrey nazariyasiga ko'ra ko'p hujayralilarning qadimgi ajdodlari sharsimon kaloniyali hayvonlar bo'lgan. Bu nazariyani asoschisi- E. Gekkel hisoblanadi. Ko'p hujayralilarning evalutsiyasi embrional rivojlanishda gastrula stadiyasida ichki ikkinchi embrion varag'ini blastula devorini blastula bo'shlig'iga botib kirishi-invaginatsiya natijasida hosil bo'lishi bu fikrni tasdiqlaydi.

Kalit so'zlar: I.I.Mechnikov , E. Gekkel, I.Hojdji, Gastrey nazaryasi, Fagositella, invaginatsiya ,gastrula , blastula, immigratsiya, blastopor, selliurizatsiya.

АННОТАЦИЯ

Все многоклеточные организмы происходят из одиночных клеток. Согласно теории Гастри, древними предками многоклеточных животных были животные с шаровидными колониями. Основоположником этой теории является Э. Геккель. Оценка многих клеток эмбрионального производства на стадии гастролы, когда внутренний зародышевый листок погружается в стенку бластулы - образование инвагинации - подтверждает это представление.

Ключевые слова: И.И.Мечников, Э.Геккель, И.Ходжи, теория Гастри, Фагосителла, инвагинация, гастрולה, бластула, иммиграция, бластопор, целлюляризация.

ABSTRACT

All multicellular organisms originate from a single cell. According to Gastri's theory, the earliest ancestors of multicellular animals were animals with spherical colonies. The founder of this theory is E. Haeckel. In the gastrula stage of many cells of the embryo production, when the inner germ layer sinks into the wall of the blastula - the formation of invagination - supports this idea.

Key words: I.I. Mechnikov, E. Haeckel, I. Hoxha, theory of Gastri, Fagositella, invagination, gastrula, blastula, immigration, blastopore, cellularization.

KIRISH

I.Gastreynazariyasiga- binoan ko'p hujayralilarning qadimgi ajdodlari sharsimon kaloniyali hayvonlar bo'lgan. Bu nazariyaning egasi E. Gekkel (1874) hisoblanadi. Gekkel juda ko'p olimlarning embriologiya sohasidagi ma'lumotlarini umumlashtirib va tartibga solib, (o'zi maxsus tajribalar otkazmasdan) 1874 yilda "gastreynazariyasini yaratgan. Nazariyaga ko'ra ko'p hujayralilar embrional rivojlanishda gastrula stadiyasida ichki ikkinchi embrion varag'ini blastula devorini blastula bo'shlig'iga botib kirishi invaginatsiya natijasida hosil bo'lishi bu fikrni tasdiqlaydi. Gekkel fikricha ko'p hujayralilarning dastlabki ajdodi kaloniyadan bir bo'lagini ikkinchi bo'lagi ichiga botib kirishi natijasida hosil bo'lgan; gastrula bo'shlig'i birlamchi ichak bo'shlig'iga aylangan, u og'iz teshigi bilan tashqariga ochilgan. Gekkel "gastreynazariya" deb bu gipotetik organizm suvda kibrikli yordamida suzib yurgan; jinsiy ko'paygan. Fagotsitella nazariyasi. Bu nazariyani 1886 yild I.I. Mechnikov asoslab berdi. Tuban tuzilgan ko'p hujayralilarning gastrula stadiyasi invaginatsiya yo'li bilan emas, balki ayrim hujayralarning blastula bo'shlig'i (blastosel) ga ko'chishi- immigratsiya natijasida hosil bo'lgan. Keyinchalik ichki hujayralar tig'iz joylashuvi bilan birlamchi ichak bo'shlig'i gastrosel, keyinroq birlamchi og'iz blastopor hosil bo'ladi. Mechnikov ham Gekkel singari ko'p hujayrali hayvonlarni kaloniyali bir hujayralilardan kelib chiqqanligini tan oladi. Lekin uning ko'rsatishicha ichki qavat qutblardan biridagi hujayralarning botib kirishi bilan emas, balki hujayralarning ichki bo'shliqqa ko'chib o'tishi tufayli hosil bo'ladi. Hujayralarni ichki boshliqqa o'tishi ularni oziqni hazm qilishiga ixtisoslashuvi bilan bog'liq. Shuning uchun ham I.I. Mechnikov bunday hujayralarni fagositobalstlar o'z nazariyasini esa "fagotsitella" deb ataydi. A.A. Zaxvatkinning fikricha, E. Gekkelning "Gastreynazariya" va I.I. Mechnikovning "Fagotsitella" nazariyalari ko'p hujayralilarning kelib chiqishini aniq aks ettirmaydi. Chunki blastula va gastrula voyaga yetgan organizmlar ajdodlari tuzilishini ifodalamaydi, balki turlarni tabiatda tarqalishiga imkon beruvchi erkin hayot kechiradigan lichinkalari hisoblanadi. Ko'p hujayralilarning qadimgi ajdodlari kaloniyali bo'lib yashaydigan g'ovak tanlilar va gidroid poliplar singari o'troq hayot kechirishga o'tgan hayvonlar bo'lgan. Lekin bu fikr haqiqatdan ancha yiroq deyish mumkin. Chunki hazm sistemasi rivojlanmagan va sodda o'troq hayvonlardan murakkab tuzilishga ega bo'lgan hayvonlarni kelib chiqishiga ishonib bo'lmaydi.

Ko'p hujayralilarning kelib chiqishi to'g'risidagi asosiy nazariyalar juda ko'p va hil xil bo'lib bir birga o'xshamagan gipotezlar hisoblanadi. Ko'p hujayralilarning hayot tarzi va boshqa xususiyatlariga qarab ularni kelib chiqishi to'g'risida turli nazariyalar yaratilgan. Tezida yoritib berilgan nazariyalar o'ziga xos bo'lib ularni tuzulishi, ko'payishiga asoslangan holda nazariyalar ishlab chiqilgan.

References:

1. Umurtqasizlar zoologiyasi O. Mavlonov, Sh, Xurramov, X , Eshova .
2. Hicman Zoology Cleveland P. Hickman.
3. Umurtqasizlar zoologiyasi O. Mavlonov, Sh, Xurramov, X , Eshova
4. "Umurtqasizlar zoologiyasi" Edvard E.Ruppert, Richard S. Foks, Robert, D.Barns